

ZOOSCENA: ANIMALIZAM I IZVEDBENI STUDIJI

PREMIJERE
RAZGOVOR
TEMAT
FESTIVAL
S POVODOM
NOVO O
STAROM
MEĐUNARODNA
SCENA
ESEJ
TEORIJA
VOX
HISTRIONIS
NOVE
KNJIGE
DRAMA

Predgovor ili scenska životinja: animalistički proboj u polje izvedbenih studija

Koliko mi se čini iz ove naše ograničenosti, što se tiče mogućnosti nabavke i dostupnosti pojedine stručne literature, do sada su objavljena samo dva – nazovimo ih tako – zooteatarska tematska broja ključnih teatroloških časopisa. Riječ je u prvome redu o časopisu *Performance Research*, čiji je broj 5/2 iz 2000. godine objavljen kao tematski broj pod naslovom *On Animals (O životinjama)*, a koji je kao gost urednik priredio Alan Read, i o časopisu *TDR: The Drama Review*, čiji je broj 51/1 (T193) iz 2007. godine jednako tako posvećen statusu životinjskoga fenomena u izvedbenim umjetnostima, a što ga je kao gošća urednica priredila Una Chaudhuri. Time ovim dvama prijevodnim tekstovima, odnosno, zootematskim blokom, koji će se nastaviti u jednom od sljedećih brojeva, časopis *Kazalište* postaje prvi hrvatski časopis za izvedbene studije čije je uredništvo iskazalo sklonost animalističkim temama u izvedbenim studijima. Ipak, pridodala bih kako je manji tematski blok, pod nazivom *Zoopozornica*, priredila i teatrologinja Nataša Govedić u *Zarezu* (broj 79, 25. travnja 2002.) u okviru kojega je objavljen i prijevod ulomka teksta teatrologinje Sally Banes o koreografskom radu Simone Forti (ulomci su prevedeni iz knjige *Terpsichore in Sneakers: Post-Modern Dance*, 2000 [1987.]).

Tako prva cjelina ovoga zoosenskog bloka sadrži dva teksta u prijevodu Jagode Splivalo-Rusan i Gige Gracan: *(Ne) gledati u lice životinji ili Obezličjenje životinje: Zooezija i performans* Une Chaudhuri, koji je objavljen u spomenutom broju časopisa *TDR: The Drama Review*, kao i članak *Udio životinjskog rada u kazališnoj ekonomiji* Nicholasa Ridouta, koji je objavljen u časopisu *Theatre Research International* (29/1, 2004.), a koji je kasnije u proširenoj formi autor uvrstio u svoju knjigu *Stage Fright, Animals and Other Theatrical Problems* (Cambridge University Press, 2006.).

Pritom je zanimljivo da se kao jedna od poveznica tih dvaju članaka očituje propitivanje bliskosti statusa djeteta i životinje u izvedbenim umjetnostima. Tako Una Chaudhuri uspostavlja poveznicu između komada *Koza, ili Tko je Sylvia?* (*The Goat, or Who is Sylvia*, 2000.) Edwarda Albeea i djela *Sahranjeno dijete* (*Buried Child*, 1978.) Sama Shepada, i to preko znaka žrtvovane koze i žrtvovanoga djeteta. Naime, u završnim trenucima Albeejeva komada Martinova supruga Stevie dolazi na pozornicu vukući za sobom zaklano i krvavo tijelo koze Sylviye, s kojom je njezin suprug ostvario zoofilni suodnos, a završetak je Shepardova *Sahranjenoga djeteta* označen trenutkom kad Tilden hoda po pozornici držeći zemljom prekriveno tijelo iz naslova komada. I time spomenuta autorica apostrofira: "Zbiljski sahranjeno dijete, kao i zbiljski zaklana koza, predstavlja moćnu prijetnju samosvjesnom metaforičkom zdanju o kojem ovisi moderna tragedija."

Inače, analogiju između djece i životinja, a što se tiče ostvarivanja njihovih prava, propituju i pobornici prava životinja, s obzirom da je riječ o skupinama koje ne mogu same organizirano prosvjedovati protiv načina na koji se postupa s njima. Međutim, ono što mi se osobno čini problematičnim u inače iznimnom Ridoutovu tekstu, i to ako se čita iz aspekta prava životinja, jest činjenica što navedeni teatrolog, propitujući iskorištavanje životinja na pozornici, otvara mogućnost da se i iskorištavanje ljudi (umjetnika/ica, glumaca/ica) smatra dijelom iste te ekonomije i iste te povijesti. Pridodala bih da ipak u navedenoj ekonomiji, a u okviru sveopće heteronomije života, umjetnik/ica, glumac/ica *pristaje* na navedenu matricu ekonomskoga iskorištavanja, kojom ostvaruje staž, plaću itd., dok je životinja prisiljena na ostvarivanje te iste eksploatorske ekonomije od koje doista nema ništa.

Nadalje, Nicholas Ridout u svome tekstu, u kojemu koristi primjere pojavljivanja životinja na sceni kazališne trupe Societas Raffaello Sanzio Jana Fabrea kao i u instalaciji *Bez naslova (12 konja)* Jannisa Kounellisa (Galerija L'Attico, Rim, 1969.), ne navodi, začudo, ni jedan primjer u kojemu scenska životinja olako može biti žrtvovana u ime autonomije Umjetnosti. U okviru žrtvovanja životinjskoga života na sceni možemo se prisjetiti npr. domaćega primjera – Pinklecove izvedbe Shakespeareova *Macbetha* na "medimurski način" na Eurokazu 1995. godine koji je "upadom realnog" uprizorio egzekuciju živoga šarana, vrlo slično načinu na koji je kulinarski ponuđen u programskoj knjižici spomenute predstave u receptu o šaranu iz *Medimurske kuharice* Antuna Tišlarića. I dok *Medimurska kuharica* nudi, iz životinjske perspektive, inkvizicijske upute kako je šarana potrebno izrezati na komade, prelići vrelom vodom i pržiti na vrućem ulju uz kulinarske dodatke (crvena paprika, kukuruzno brašno, papar, sol, češnjak, peršin), početak Pinklecove scenske egzekucije označen je ubilačkim bacanjem šaranova tijela na kazališne daske što inače iluziju znače. U trenutku kada je šaran ubijen, neki su protestno, s gađenjem i sa zazorom prema sceni induciranoj životinjskoj smrti, napustili dvoranu, a ja, iako zagovornica prava životinja, u ovom slučaju osnovnoga prava na život, iz ljubavi prema kazališnoj iluziji i istodobno podržavajući revolt onih koji su svojim odlaskom ukazali na potrebu da životinjska smrt mora biti izjednačena s ljudskom smrću, kao "teatarsko-životinjski konvertit" ostala sam gledati nastavak šaranove agonije. Ponavljam – riječ je o 1995. godini i njezinoj politosferi kojoj je prinijeta zakrvavljena i rascopana životinjska žrtva. Zanimljivo je pritom da je redatelj Romano Bogdan na TV-u izjavio kako je htio šokirati publiku, što samo dodatno potvrđuje pretpostavku da je sasvim sigurno povratak scenske životinje najspektakularniji u modusu njezine zakrvavljene žrtve. (Usp. Suzana Marjanić: "Eksploatacija i monumentalizacija izvedbe životinje kao žive, mrtve i ubijene ideje". Treća, 8/2, 2006., str. 97-114.)

Pritom, za razliku od povjesničara umjetnosti i teoretičara vizualne kulture koji već dulje vrijeme propituju ulogu životinjskoga fenomena u vizualnim umjetnostima (dovoljno je u okviru navedenoga podsjetiti na knjige *Picturing the Beast: Animals, Identity, and Representation* [1993.] i *The Postmodern Animal* [2000.] Stevea Bakera), što se tiče teatrologije, navedeni je fenomen u nas još u začecima i stoga časopis *Kazalište*, vjerujem, ovim zootematskim blokom može dati kvalitativan poticaj za oblikovanjem zbornika radova o animalističkom proboju u polje izvedbenih studija.

Suzana Marjanić